

Fremtidens natur

i den nye Kalundborg Kommune

Oplæg om forvaltning af vore landskabelige værdier
fra lokalafdelingerne af

Dansk Ornitologisk Forening

Kalundborgegnens Jagtforening

Danmarks Naturfredningsforening

Bygningskultur Kalundborg – By & Land

Dansk Vandrelaug

Madesø set fra Søbanke Huse ved Jorløse med Lille Åmose og morænebakkerne ved Buerup i baggrunden. (Foto: Jens Boesen)

Danmarks Naturfredningsforening er Danmarks største grønne forening. Den er stiftet 1921 og har i dag 215 lokalkomiteer, der dækker én eller flere af landets kommuner. Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø. Foreningen arbejder for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning. Foreningen har 135.000 medlemmer, hvoraf to tusinde er aktive og bruger en del af deres fritid

på at arbejde for foreningens formål.

Vi arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Mere brede miljømner er også inden for arbejdsområdet ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nord-søen.

I arbejdet med den danske natur søger Danmarks Naturfredningsforening at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standser. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsmetoder, der har afgørende indflydelse på naturens vilkår.

**Du har brug for naturen.
Og den har brug for dig!**

Danmarks Naturfredningsforening
Tlf. 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

Hæftet er fremstillet i samarbejde med

Bygningskultur Kalundborg – By & Land v/ Bent Falk, www.byogland.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vestsjælland v/ Magnus Bang Hansen. www.dof-vestsjaelland.dk

Dansk Vandrelaug, Vestsjælland v/ Jette Vistrup, www.dvl.dk

Kalundborgegnens Jagtforening v/ Poul Mortensen, www.kalundborgegnensjagtforening.dk

Billeder på forsiden:

Storplettet perlemorssommerfugl på Røsnæs (Foto: Lars Andersen)

Udsigt mod Kløvehøj ved Tissø (Foto: Jens Boesen)

Filtet soløje ved Kongstrup. (Foto: Ole Agerbæk Sørensen)

Værsløvstien ved Ubby (Foto: Jens Boesen)

Almindelig ryle på Røsnæs Havn (Foto: Jens Boesen)

Halleby Å ved Strids Mølle (Foto: Jens Boesen)

Mølleedammen ved Strids Mølle. (Foto: Jens Boesen)

Forord

Den nye Kalundborg Kommune vil fra 2007 dække et af de rigeste naturområder på Sjælland. Det bør værnes og plejes til gavn for alle borgere i kommunen. Derfor har lokalafdelingerne af de grønne organisationer Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, By & Land, Danmarks Jægerforbund og Dansk Vandrelaug i fællesskab udarbejdet dette hæfte.

Hæftet er tænkt som et indspark fra de grønne i forbindelse med valget til den fælles kommunalbestyrelse i efteråret 2005, men det er håbet at det også vil kunne være

til inspiration for lokale politikere og borgere i tiden derefter.

Hæftet er blevet til efter fælles møder, men ud over interessen for naturen er der ikke tilstræbt nogen fælles holdning. De enkelte artikler står derfor for forfatternes egen regning og kan i nogle tilfælde indeholde synspunkter som ikke alle deler. Overordnet er vi dog fuldstændig enige om at omsorg for kommunens naturværdier bør være en vigtig del af den ny kommunes politik.

Eftertryk er tilladt med angivelse af kilden.

*Ib Olsen, Gørlev
Carsten Clausen, Bjergsted-Hvidebæk
Birthe Andersson, Høng-Dianalund
Mikael Hansen, Kalundborg
Danmarks Naturfredningsforening*

*Bent Falk
By & Land*

*Magnus Bang Hansen
Dansk Ornitologisk Forening*

*Jette Vistrup
Dansk Vandrelaug*

*Poul Mortensen
Kalundborgegnens Jagtforening*

Indhold og artiklernes hovedpunkter

Opskrift på en blomstrende kommune: Symbiose: Erhverv, natur, kultur

Side 6

Den nye Kalundborg Kommune omfatter på en gang et af de rigeste naturområder på Sjælland og et erhvervsliv i udvikling. Der bør udarbejdes en plan for hele kommunen der fastlægger overordnede retningslinjer for hvor og hvordan boligområder, erhverv, industri, trafik og natur skal udvikle sig i samspil med hinanden.

Danmarks Naturfredningsforenings naturkanon

Side 9

12 værdier som enhver voksen og ethvert barn skal have mulighed for at opleve i hver eneste af de nye kommuner

Fremtidens natur i fremtidens storkommune

Side 10

Kalundborgegnens Jagtforening fremlægger et natursyn for fremtidens storkommune

Det ferske vand i Ny Kalundborg Kommune

Side 11

Den nye kommune rummer en række større og mindre vandbassiner. Genopretning af en række vådområder kunne berige miljøet, men politiske tiltag er nødvendige. Der stilles konkrete forslag til pleje og genopretning i Åmoseprojektet, retablering eller i det mindste sikring mod yderligere ødelæggelse af Tranemosen og bekæmpelse af bjørneklo og sikring af vandstanden i slambassinerne ved Gørlev Sukkerfabrik. Vesterlyng Enghave beskrives. Det anbefales at skabe sammenhæng mellem moseområderne i og omkring kommunen.

Stier i Ny Kalundborg

Side 20

Med undtagelse af det nuværende Kalundborg har kommunerne gode stiplaner. Det anbefales at lave en overordnet stiplan for den nye kommune med tilknytning til nabokommunernes stier. Desuden stilles der en række andre konkrete forslag. Specielt omtales forslaget om Røsnæsstien.

Fredede fortidsminder – Hvad skal vi med dem?

Side 22

Fortidsminder skal plejes og beskyttes. Hidtil har det været amtets ansvar, men dette ansvar overgår nu til kommunen. Plejen bør foregå med omtanke, fx kan afgræsning undertiden slide for meget på græstørven.

Bjergsted regionale graveområder

Side 25

Efterhånden som områderne er færdiggravet, skal de reableres. De bør være tilgængelige som intensive rekreative områder med mulighed for oplevelser og aktiviteter.

Landsbyerne – vor fælles kulturarv

Side 26

Det er vigtigt at kommunen gør noget for at fastholde livet i landsbyerne, udvikle dem, skabe vækst og værne om deres egenart. Som eksempel på en landsby beskrives landsbyen Reersø.

Reersø

Side 28

Når Reersø Radio nedlægges i 2007 bør området bevares fri for biltrafik, men med fri adgang for gående og cyklister.

Flere forslag om pleje af naturen

Side 29

De græsklædte havskrænter på sydkysten af Røsnæs har et dyre- og planteliv som ikke findes andre steder i Danmark. Men pleje er hårdt tiltrængt for at forhindre tilgroning med træer og krat. Der stilles forslag om oprettelse af naturlejrpladser langs kysterne, om bekæmpelse af hybenroser der breder sig overalt langs strande mv., om opførelse af at fugleskjul ved Saltbækvig og om etablering af en naturskole nr. 2 omkring Madesø-Buerup eller Skarresøskovene.

Artsforurening i naturen

Side 31

Mink, bjørneklo og hybenrose breder sig og volder problemer i naturen. De bør bekæmpes fx i form af et beskæftigelsesprojekt.

2 mio. kr. årligt for oprensning af vandløb

Side 32

Den lovpligtige oprensning af kommunens vandløb vil koste 2 mio. kr. årligt. En del af dette beløb kunne spares ved omlægning af brakjorder således at de samles omkring vandløbene.

En fremmed fugl i den danske natur

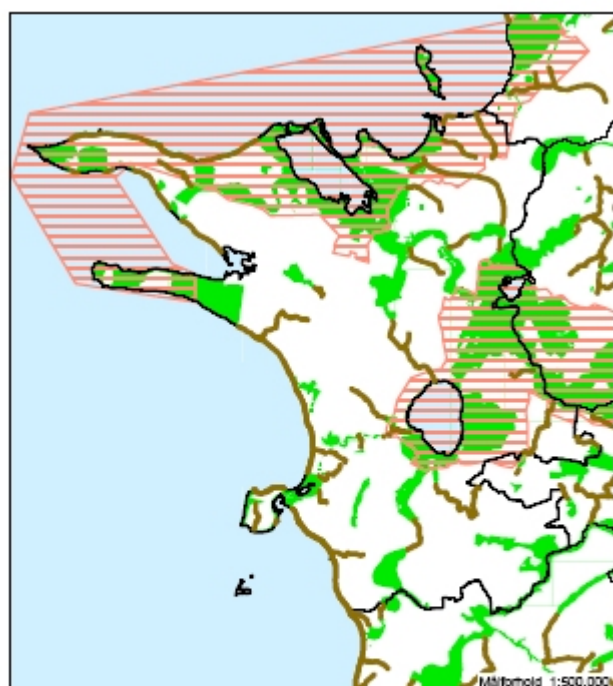
Side 34

En amerikaner bosat i kommunen sammenligner dansk og amerikansk omgang med naturen – og roser den danske.

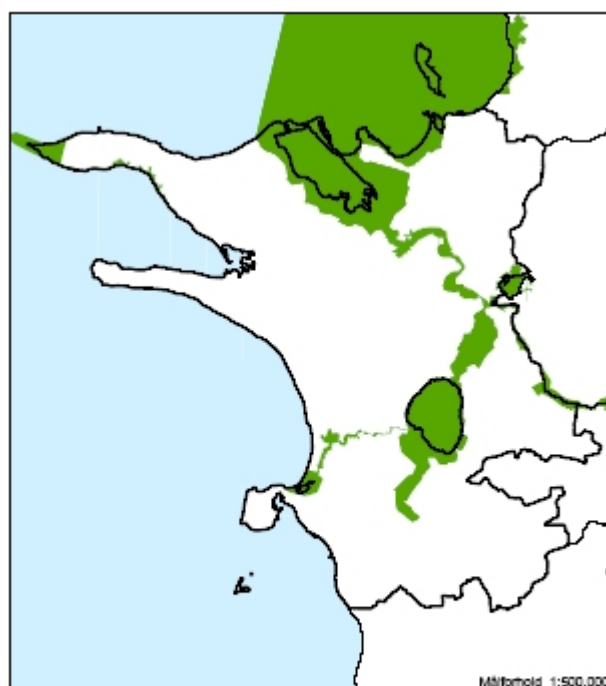
Bidragydere

Side 35

Oversigt over skribenter og fotografer, tilrettelægger og trykkeri.

- Beskyttelsesområde
- Større uforstyrret landskab
- Økologisk forbindelse

- Internationalt naturbeskyttelsesområde (EF-fugle, EF-habitat og Ramsar)

Opskriften på en blomstrende kommune:

Symbiose: Erhverv, natur & kultur

Den nye Kalundborg Kommune vil være en kommune der på en gang omfatter et af de rigeste naturområder på Sjælland og en industri og et erhvervsliv i udvikling med deraf følgende behov for tilflytning af arbejdskraft. Det er denne artikels hensigt at vise at disse tilsyneladende modstridende interesser ved forudseenhed, planlægning og en målrettet indsats tvært imod kan bringes til at gå op i en højere enhed og gensidigt støtte hinanden til skabelsen af en på alle måder attraktiv kommune i levende vækst – kort sagt indgå i en symbiose. Selv om penge der satses på naturen, tilsyneladende ikke giver noget umiddelbart afkast,

vil de derfor alligevel være en god investering.

Et tredje ben i denne symbiose må være et blomstrende kulturliv, men det ligger uden for emnet for dette hæfte og skal derfor blot nævnes her.

Øerne i Tissø

Først er eksempel på et tiltag der ved god planlægning blev til berigelse for såvel natur som erhvervsliv:

De store industrivirksomheder i Kalundborg Kommune bruger meget vand, og til at dække noget af dette behov fik Kalundborg Kommune tilladelse til at indvinde overfladevand fra Tissø. I den anledning skulle vand-

I den nye Kalundborg Kommune bør der udarbejdes en samlet plan for hele kommunen der fastlægger overordnede retningslinjer for hvor og hvordan boligbebyggelse, erhverv, industri, trafik, friluftsliv og natur skal udvikle sig i samspil med hinanden. (Foto: Jens Boesen)

standen i søen reguleres således at nogle grusbanker i søens sydende ville være oversvømmet i fuglenes ynglesæson. Det var ret katastrofalt for netop disse grusbanker var et af de meget få steder i Danmark hvor dværgterner yngler ved en ferskvandssø, ligesom de var yngleplads for klyder.

Til at erstatte grusbankerne anlagde man derfor i 2002 nogle lave fugleøer. Projekt kostede 2,3 mio. kr. hvoraf Kalundborg Kommune betalte 1,8 mio. Men dværgterne og klyderne tog hurtigt øerne i besiddelse sammen med andre tern og vade-fugle, og mængder af gæs og andefugle bruger dem året rundt som rastepads. Og Kalundborg Kommune har fået vand til sin industri.

Kommunens herligheder

Af regionsplanen for Vestsjælland Amt fremgår det at den ny Kalundborg Kommune omfatter en lang række områder der af forskellige grunde er belagt med restriktioner. Det drejer sig om internationale beskyttelsesområder som EU-fuglebeskyttelsesområder, ramsarområder og habitatområder og områder der er belagt med fredninger eller udpeget som beskyttelsesområder i henhold

til naturbeskyttelsesloven. Denne lov beskytter desuden kommunens udstrakte strande ud mod Sejerøbugten og Storebælt. Endelig lægges der i regionsplanen vægt på bevarelse af de store uforstyrrede landskaber især omkring Tissø, langs Sejerøbugten og på Røsnæs og Asnæs.

Alle disse tiltag kan ses som udtryk for at istiden og den kulturelle udvikling har beriget Nordvestsjælland med en helt enestående natur også ud over de highlights som de overordnede regler udpeger. Erfaringer andre steder fra, for eksempel omkring Skjernåprojektet og en nyanlagt sø ved Herning, siger at en sådan natur kan gøres til et økonomisk aktiv med for eksempel stigende ejendomspriser til følge ligesom det medfører en væsentlig vækst i turistindustrien. Herlighedsværdi er ikke bare knyttet til enkeltejendomme, men også til en hel egn.

Kan det nu betale sig?

Men naturen kan ikke bare ligge uberørt hen. Skal den bevares kræver det pleje, beskyttelse og i nogle tilfælde genopretning, og det koster penge. Spørgsmålet er så om det er pengene værd.

I forbindelse med Skjernåprojektet udførte en gruppe forskere ved den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole en cost-benefit-analyse af projektet. Et resume heraf kan findes på www.skjernaasa.dk/docs/cost_benefit.htm.

Den kan naturligvis ikke uden videre overføres til for eksempel Åmoseprojektet og Ny Kalundborg Kommune, men den kan dog give et fingerpeg om de økonomiske forhold omkring et sådant naturplejeprojekt.

De benefits som rapporten opregner og værdisætter er følgende:

- Jagtværdien af de arealer hvor jagt tillades vil blive betydeligt større
- Der vil være en væsentlig forbedring af mulighederne for lystfiskeri
- Der vil være en væsentlig forbedring af adgangen til friluftsliv og dermed et øget besøgstal
- Biodiversiteten forøges
- Der vil være en betydelig reduktion i udledningen af næringsstoffer som følge både af mindre udvaskning og af større tilbageholdelse
- En del af området kan benyttes til græsning
- Der vil kunne etableres en tagrørsproduktion
- Den øgede vandstand (i Skjern Å-dalen, men utvivlsomt også i Lille Åmose, og moseområderne sydvest for Tissø) vil medføre en reduceret udledning af drivhusgasser

I forhold til Skjernåprojektet har Ny Kalundborg Kommune yderligere nogle fordele:

- Egnen vil være attraktiv som bosættingskommune både for arbejdskraft til det lokale erhvervsliv, herunder den store industri i Kalundborg By, og på grund af den relative nærhed for pendlere til København
- Egnen vil få en øget turistmæssig attraktion, for eksempel i forbindelse med anløbet af krydstogtskibe
- Ny Kalundborg Kommune vil under alle omstændigheder have en række forpligtelser som følge af EU-direktiver, naturbeskyttelsesloven og en række andre love mv.

Omkostningerne vil iflg. rapporten være følgende:

- Anlægsomkostninger

- Drift og vedligeholdelse
- Tab af jordrente ved ophør af intensiv landbrugsdrift i visse områder

Den samlede konklusion på analysen er derfor: „Det virker derfor rimeligt at gå ud fra, at Skjernåprojektet er fordelagtigt for samfundet.” Mon man ikke – forsigtigt – kan konkludere noget i samme retning for en aktiv naturpolitik i Ny Kalundborg Kommune i almindelighed og i særdeleshed for Åmoseprojektet.

PR-værdien af en aktiv naturpolitik

En pragtfuld natur får imidlertid først sin økonomiske værdi hvis den bliver kendt og skattet både udadtil i den brede offentlighed i Danmark og indadtil blandt kommunens egne indbyggere.

Der er ingen tvivl om at Kalundborgegnens naturkvaliteter hidtil i nogen grad har været overset. Dette kunne ændres ved at skabe mediebevågenhed omkring et storstilet naturprojekt i lighed med Skjernåprojektet, og her ligger Åmoseprojektet naturligvis lige for – hvad enten den bliver nationalpark eller ej.

Indadtil er det vigtigt at skabe adgang for kommunens egne borgere gennem anlæggelse af stisystemer mm. samtidig med at der sikres områder hvor dyre- og plantelivet kan udfolde sig uforstyrret, men meget gerne udsat for nysgerrige blikke fra velanbragte udsigtstårne og -pladser. I 1947 blev den visionære fingerplan for København udarbejdet. Den har lige til nu på fremragende vis reguleret udviklingen af den hastigt voksende by med passende hensyntagen til naturen, boligområderne, erhvervslivet og trafikken. I 2004 blev der udarbejdet en masterplan for Kalundborgs bymidte. I 2007 bør den nye, store Kalundborg Kommune følge efter og udarbejde en samlet plan for hele kommunen der fastlægger overordnede retningslinjer for hvor og hvordan boligbebyggelse, erhverv, industri, trafik og natur skal udvikle sig i samspil med hinanden.

Symbiosebegrebet er i forvejen et væsentligt aktiv for de store industrier i Kalundborg. Kalundborg Kommune – og her tænkes der på den store ny – kunne med fordel tage det til sig og lade det være den nye kommunes image:

Symbiose: erhverv, natur, kultur.

Jens Boesen

Danmarks Naturfrednings forenings naturkanon

12 værdier som enhver voksen og ethvert barn skal have mulighed for at opleve i hver eneste af de nye kommuner

1. **Dyrk fortiden.** Plej og pas på fortidsminderne. Vi skal kunne opleve suget og se historiens sammenhæng når vi besøger et af kommunens fortidsminder.
2. **Dyrk skønheden.** Det uberørte er en mangelvare i dag. Byer og veje breder asfalten ud over kommunen.
3. **Find stilheden.** Stilhed er den kvalitet de fleste efterspørger - også i naturen. Der bør være et "stilleområde" i hver kommune.
4. **Let adgang.** Sørg for en god friluftspolitik og skab sammenhæng i adgangen til naturen. Det skal være let at nå ud til såvel den bynære som mere fjerne natur.
5. **Det rene vand.** Der skal være rent vand i enhver kommune. Til at drikke, bade i og i det hele taget „opleve“.
6. **De sære interesser.** 150.000 danskere løser fiskekort. Andre er jægere, fuglekiggere eller blomsterfreaks. Sørg for at give dem muligheder for oplevelser og undgå interessekonflikter.
7. **Tid, fylde, alderdom og forfald.** Det er kerneværdier i naturen. Enhver af jeres borgere bør kunne opleve naturskov og gamle træer.
8. **Mangfoldigheden.** Enge og overdrev er vores "regnskov". Trivsel i sådanne områder viser at I behandler naturen godt. Det er truede naturtyper og de er en del af vores kulturarv – og højt besunget. Dem skal I passe på.
9. **Retten til at opleve pattedyr.** Giv enhver borger mulighed for at se et rådyr, lam, ræveunger, skovmår, grævling, egern og hare. Det kan blive op-

Knopnellike er ligesom filtet soløje (se billede på forsiden) optaget på den danske rødliste som sjælden. Den findes flere steder på de græsbevoksede sydskrænter på Røsnæs. (Foto: Ole Agerbæk Sørensen)

levelse for livet for mange af jeres borgere.

10. **En verden af fugle.** „Stork, stork, langeben“ og „Jeg ved en lærkerede“. Give gode oplevelser til fuglenes verden. Sæt evt. konkrete mål i jeres naturforvaltning: "Vi vil sikre at der er mindst 100 par viber i kommunen og et par havørne".
11. **Naturens pædagogik.** Giv borgerne mulighed for at opleve naturen kvalificeret. Naturvejledning, naturskoler, naturbørnehaver og guidede ture (evt. i DN-regi) er nogle af midlerne.
12. **Jeres særlige ansvar.** I har jeres særlige natur i hver kommune. Dyrk den. Lav en "stynings-pris" for smukt stynede hegn, eller giv et diplom for at passe særligt på de gamle egetræer. I kan – sammen med borgerne – gøre en forskel

Fremtidens natur i fremtidens storkommune

Når Kalundborgegnens Jagtforening med dette materiale fremlægger et *naturesyn* for fremtidens storkommune, er det ikke et udtryk af, at alle jægere har samme naturesyn.

Jagt er ingen religion, der pålægger jægeren en bestemt tro. Jagtskaren repræsenterer alle befolkningsgrupper og rummer derfor naturligt en stor variation i opfattelserne. Jagt er dog for rigtig mange mennesker en fælles interesse for en aktiv udnyttelse af naturens ressourcer – en ressource, som med Kalundborgegnens Jagtforenings naturesyns klare målsætning er at sikre jagten og naturen for fremtidens generationer i storkommunen.

Kalundborgegnens Jagtforenings holdninger er:

- At jagtudøvelsen bør fortsætte som en naturlig del af forvaltningspraksis på alle offentlige arealer.
- At der ikke udbetales erstatning på grund af vildtskader, da vildt er en del af den danske natur.
- At jagten på en given vildtart skal være bestandsmæssigt bæredygtig. Samtidigt skal jagten kunne forsvares ud fra en dyreværnsmæssig synsvinkel.
- At skove ikke lukkes ved jagt, men at publikum informeres og vejledes.
- At man via aktiv naturvejledning medvirker til, at storkommunens befolkning får en større indsigt i den danske natur.
- At storkommunen anerkender Danmarks særlige ansvar over for en række trækende fuglearter.
- At storkommunen medvirker til at fremme og sikre et varieret og alsidigt naturgrundlag med en repræsentation af så mange hjemmehørende arter som muligt.
- At der ved plantninger for vildtet i naturen kun anvendes plantearter, som i bredt samarbejde mellem myndigheder og organisationer defineres som „oprindelige“.
- At naturgenopretningsprojekter i høj grad skal sikre en rigdom og variation i landskabet.
- At storkommunen opretter en nationalpark, når dette kan være med til at sikre den naturlige mangfoldighed, og hvor det sker på grundlag af frivillighed og befolkningsinddragelse.
- At bevare og beskytte kystområderne.
- At storkommunen sætter hårdt ind mod privatpersoner eller industri, som forurener naturen – evt. ved brug af bøder.
- At bekæmpelse af olieforurening prioriteres meget højt mhp. at sikre flora og fauna.
- At fordoble skovarealet i storkommunen, herunder „vildtlokker“, via offentlige støttemuligheder.
- At der skabes langt flere småbiotoper ved udbygning af våde enge og retablering af søer, ligesom der afsættes de fornødne ressourcer til deres bevarelse.

Kalundborgegnens Jagtforening ønsker en udvidelse i adgangen til naturen for alle, som ønsker at opleve den. Adgang skal ske på naturens præmisser, og derfor skal adgangen som grundprincip ledes ad de veje, spor og stier, der findes i naturen.

Visse områder i storkommunen er dog af en sådan naturbevaringskaliber, at det skal være op til en politisk diskussion, om der evt. skal være adgangsbegrænsning på området til gavn for naturen samt kommende generationer. Ved en sådan diskussion skal de lokale grundejere have indflydelse.

*Kalundborgegnens
Jagtforening.*

Klyderne yngler ved Tissø (Foto: Jens Boesen)

Det ferske vand i Ny Kalundborg Kommune

I storkommunen Kalundborg domineres kortet af 2 meget store vandbassiner, Tissø og Saltbæk Vig, samt en del mindre bassiner, som Skarresø, Madesø og Flasken. Saltbæk Vig er i dag ikke længere en vig, men et kolossalt brakvandsområde af størrelse som Tissø. Hvor Tissø er fuld af liv, ikke mindst fugleliv, heriblandt sjældenheder som Fiskeørn og Havørn, samt den herlige spisefisk Sandarten, kan Saltbæk Vig ikke fremvise noget særligt fugleliv eller spisefisk af nævneværdig værdi. Hvorfor er der denne store forskel? Hvad skyldes det? Havørnen og Fiskeørnen fanger bytte i Tissø og i Flasken, hvorfor ikke i Madesø eller i Saltbæk Vig? Hvad er årsagerne til disse forskelle? Er forurening årsagen? Skyldes det vores indgriben i naturen?

Når vi forsøger at ændre vandets naturlige løb, ender det sjældent med i det lange løb at være til menneskets fordel, mens det altid er til skade for naturen. Vandet er den vigtigste ressource vi overhovedet har, og da den samtidig er billig, tænker vi i almindelighed ikke ret meget på, hvordan vi forvalter den – især det ferske vand i naturen, som vi lige nu synes ligger i vejen for os. Der er blevet drænet og rørlagt,

vandhuller, hele søer og moser er forsvundet og vandløb reguleret for at opnå kort-sigtede økonomiske fordele, men samtidig har vi skabt store problemer for naturen.

Alt levende er afhængigt af det ferske vand. Så når vi uden omtanke dræner en mark, fylder et vandhul eller rørlægger et vandløb, får det meget stor indflydelse på alle økologiske niveauer, så hele dyregrupper eller flora forsvinder.

Naturgenoprettelse giver bonus

Heldigvis er vi blevet klogere, og det er da også tydeligt, at vandet kommer tilbage i landskabet. Fortidens fejltagelser bliver mange steder rettet op, og det giver straks bonus i form af ny flora nyt dyreliv, og et forskønnet landskab.

Vi skal blive endnu bedre til at passe på det ferske vand, som både renser og nærer naturen. Vi skal reagere, når vore medmennesker glemmer at tænke sig godt om og kommer til at gøre det forkerte. Vi må regulere via lovgivningen, hvor det er nødvendigt, så der bliver stålsatte regler for, hvorledes naturens vigtigste ressource skal behandles, ikke blot til naturens bedste, men også for vores bedste.

Gæs og viber letter over Tissø. (Foto: Søren Harding)

De efterfølgende beskrivelser af specielle lokaliteter er kun et udpluk af mange. Overalt i den kommende Kalundborg Kommune findes sådanne eksempler på vådområder, der ved genopretning kunne berige miljøet. Det er naturperler, som vi politisk skal bevare og forvalte. Politiske tiltag er altid nødvendige, selv om det nu ser ud til, at alt ånder fred. Det gør det kun, indtil vi slækker på agtpågivenheden eller lader stå til. Naturen har det som demokratiet, som skal vogtes, og som der skal kæmpes for.

Steen Flex

Tissø, Lille Åmose, Hallenslev Mose, Nedre Halleby Å og Flasken

Dette sammenhængende vådområde er så stort (30-40 ha) og karakterfuldt, at det vil præge oplevelsen af Kalundborg Kommune. Samtidig er det nøglen til områdets vigtigste erhverv den medo-kemiske industri.

Tissø dominerer området med sine 12,3 kvadratkilometers vandflade og er Danmarks fjerdestørste sø. I 2002 blev søens vandstand hævet for at tilgodese det meget store ferskvandsforbrug i Kalundborgs industrier. Men stadigvæk er Tissø præget af store vandstandssvingninger, der bl.a. har

betydning for artssammensætningen af de mange rastende andefugle i søen udenfor yngletiden.

I forbindelse med vandstandshævningen i 2002 blev der etableret 3 fugleøer langs sydkysten. Disse har medvirket til en stærk øgning af ynglebestanden af fjordterne, dværgterne og klyde. Søen har nu Danmarks absolut største indlandskoloni af ynglende dværgterner. På disse øer har de ynglende vandfugle nu fred for den største plage på landets engområder: de mange ræve.

80 % af området er EF-fuglebeskyttelsesområde og samtidig EF-habitatområde 138.

Området er således i allerhøjeste grad naturbeskyttet og er særdeles interessant som investeringsobjekt for en fremtidig naturturisme.

Det samlede område vil udgøre godt 40 % af den planlagte Åmose-Tissø Naturpark beliggende i Kalundborg og Holbæk Kommuner.

Landskabskarakteren

1. Lille Åmose med omgivende bred- og landbrugsområder

Dannet af smeltevand. Præget af en mosaik af store vandfyldte tørvegrave, græsningsenge, hegn- og kratbevoksninger. De omgivende skrånende morænejorder giver om-

Flasken ved Reersø med Asnæsværket i baggrunden (Foto: Søren Harding)

rådet en „lukket” ådalskarakter. Ved mosen findes overvejende husmandsbebyggelser på gammel overdrevsjord, hvoraf der er rester bevaret enkelte steder.

2. Tissø med nærmeste bredområder

Stor ferskvandssø med åben bredzone, flere steder med kreaturgræsning helt ud til søbredden. I nord karakteristiske græsningsområder med underbidte tjørnebuske. Langs østbredden kraftig tilgroning. Præges af den høje og markante randmorænebakke øst for søen.

3. Ådalene vest for Tissø med Bøstrup Å og Halleby Å

Smalle ådale formet af smeltevand, beliggende i ret fladt moræneland. Præges stedvist af en mosaik af græsningsenge, moser, krat og udyrkede partier. Ved Storebæltskysten findes marine forlandsdannelser med strandsøen Flasken omkring Halleby Ås udløb med omgivende græsningsområder.

Oplevelsesemner

1. Arkæologisk og historisk

Lille Åmose regnes for et af Europas betydeligste fund- og udgravningssteder for den europæiske stenalderkultur. Der regnes med udgravningsmuligheder i flere fremtidige generationer.

Der vil i området sammen med Store Åmose kunne udvikles et transeuropæisk feltforskningssted.

Tissø og dens bredder har stadig udgravningsmuligheder for vikingekulturen. Oplevelsescentret ved Fugledegård kan udvikle sig til en betydelig undervisnings- og turistfacilitet.

2. Dyrelivet

Medens det først og fremmest er de sjældne ynglefugle, der gør Tissø-regionen til et stykke topnatur i Danmark, findes der andre dyrearter af stor interesse i området.

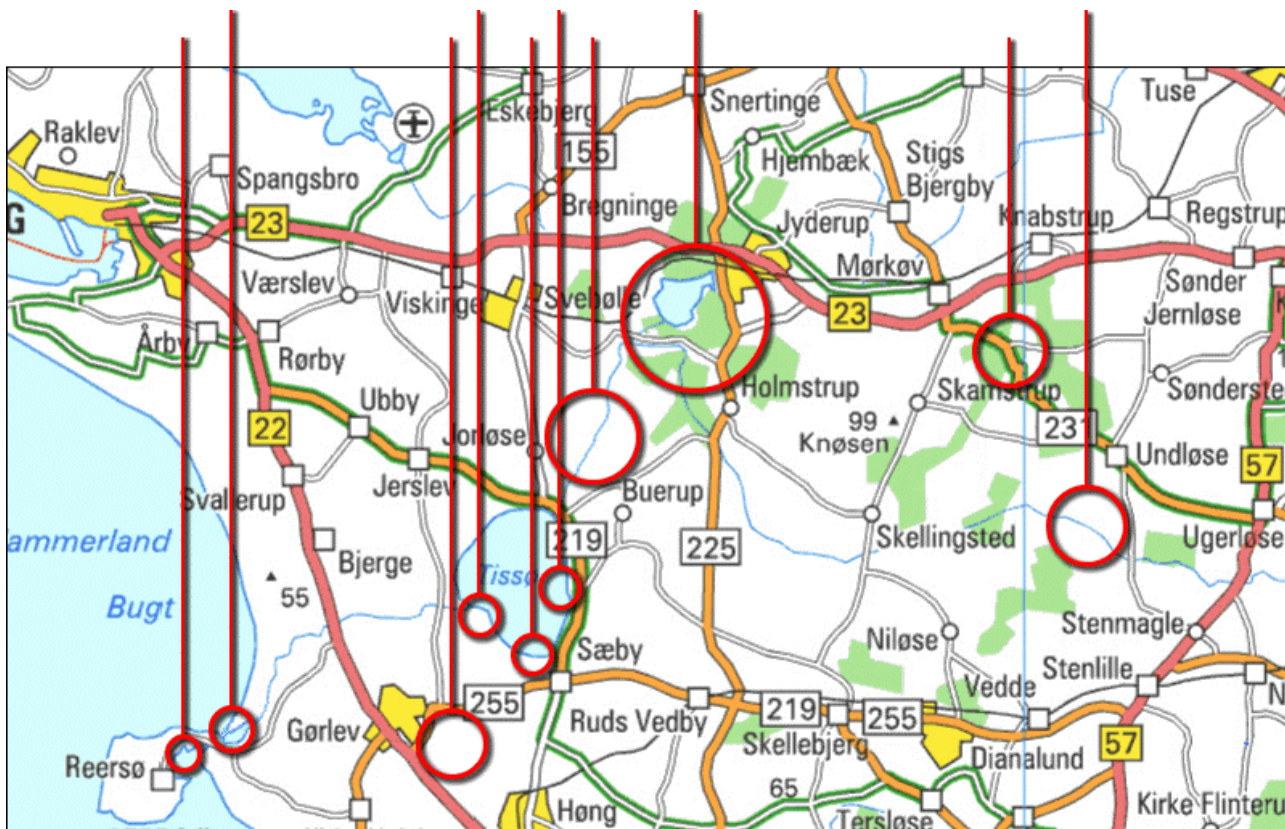
I Hallenslev mose findes den meget sjældne pignomerling.

I lille Åmose findes den sjældne store vandsalamander.

Ved Halleby Å findes Sjællands sidste oddere.

I Tissø-regionen har Dansk Ornitologisk Forening observeret 9 arter af ynglefugle, der alle er på den nationale rødliste dvs. topbeskyttede: Sorthalset lappedykker, rørdrum, engsnarre, rød glente, havørn, klyde, lille præstekrave, dværgterne og isfugl.

De fleste arter er ligeledes omfattet af EF's fuglebeskyttelsesdirektiv og både engsnarre og havørn har plads på den globale rødliste.

Kort over fuglelokaliteter i Åmose-Tissø-området. De 10 områder har alle en høj koncentration af enten ynglende eller rastende fugle. Der er alle steder gode muligheder for at komme til observere fuglelivet ved hjælp af en almindelig håndkikkert f.eks. 8 x 40. Det er alle steder muligt at køre i personbil indtil få hundrede meter fra lokaliteten.

I sommerhalvåret findes grågås og dens gæslinger, mange steder i hundredevis. Ligeledes gråænder, blishøns, klyder, terner, hættemåger, rødben, viber og storspover.

I efterårs- og vintermånederne ser man tusindtalsflokk af grågæs, store flokke af den sjældne pibesvane, hundredtalsflokk af sangsvaner og knopsvaner. Store flokke af hejler, viber, kanadagæs, bramgæs, sædgæs og som noget helt specielt for Tissø op til 1000 toppede lappedykkere på søns vande midt om vinteren.

Antallet af trækkende rovfugle er også iøjnefaldende: Musvåger, spurvehøge, rørhøge, blå kærhøge, røde glenter, havørne, duehøge, vandrefalke, tårnfalke, dværgfalke, kongeørn og fiskeørn.

Hvordan bevarer og fremmer man værdierne i området?

1. Ved at fortsætte arbejdet med en naturgenopretning i det samlede Tissø-Åmoseområde i et samarbejde med andre interesserede kommuner, selv om genopretningsprojektet ikke bliver omfattet af Nationalparklovgivningen.

2. Ved at påtage sig mindre opgaver af genopretningsart inden for kommunens område:

- a Hævning af vandstand i Øvre Halleby Å omkring Flodholm
- b Etablering af buslommer til parkering for besøgende bilister ved kysten ud for Selchausdal og ved Tissøs sydlige kyst
- c Afrydning med påfølgende afgræsning på det østlige kystområde fra Sæby Kirke og 2 km mod nord
- d Flere fugleøer i sydenden af Tissø og de allerede anlagte forstærkes og forhøjes 20 cm på grund af forårshøjvandet
- e Afrydning af kystbevoksning på vestkysten fra Fugledegård til Nedre Halleby Å Rejsning af to fugletårne i Øvre del af Lille Åmose
- f Udlægning af 100 meters bufferzone langs med Nedre Halleby Å fra Tissø ind til Flasken.

Magnus Bang Hansen

Græspromenade med opstillede bænke ved en af de større moser i området. (Foto: Mikkel Jungersen)

Vesterlyng Enghave

Vesterlyng Enghave ligger i Sejerøbugtens sydøstlige hjørne, lige syd for Nekselø, og bag kystlinien Vesterlyng.

Enghaven udgøres af en skov helt sommerhusbebygget på nordsiden og delvis bebygget med sommerhuse på sydsiden af den tværgående grusvej, Enghavevej. Skoven er blandet løv- og nåleskov, og der findes ingen konventionel skovdrift pga. sommerhusparcellerne.

Sommerhusområdet plejes af alle sommerhusejerne, hvorfor plejen svinger i takt med feriesæsonerne. Men området består også af en 26 hektar stor skovmose, bestående af mange små moser og sumpe, hvor der kun ligger få sommerhuse. Skovmosen udgøres af små åbne moser, samt pile-, rør-, elle-, og birkesumpe, og skovmosen ligger delvis uberørt hen.

Det fuglemæssigt mest interessante område er skovmoserne i den sydøstlige del. Fra Enghavevej går der flere mere eller mindre

tydelige stier ind i skoven. Ingen af dem er særlig lange, men tør man kratluske lidt, kan man godt finde nogle små rundture mellem moserne. Ellers må man retur samme vej. Mosestierne veksler fra plæneklippede græspromenader med bænke til sumpe med dyreveksler.

Enghaven er sangfuglenes område. Både skovens og rørskovens sangere kan høres i sommerhalvåret. Skovens fugle finder man også her, sammen med flere vandfugle. De mange døde stammer i sumpene tiltrækker de trælevende fugle, ligesom høge og andre rovfugle nyder godt af de mange småfugle, padder mm. Det tætte buskads gør, at mange af fuglene høres bedre end de ses. Foråret med det store fuglekor er derfor et oplagt tidspunkt at gæste området. Men et vinterbesøg med miksede mejseflokk og fouragerende finker er også fint.

Mikkel Jungersen og Steen Flex

Brushaner ved vådområdet ved Lerchenfeldvej Tranemosen er et godt eksempel på et område, der kunne retableres til glæde for både lokale og for turister. (Foto: Jens Boesen)

Tranemosen

Der findes et kommunalt registreringsmateriale fra 1995: "Levende Vand – Kalundborg Kommunes registrering af vådområder 1990-1994". Her omtales ca. 300 ferske vådområder, hvoraf ca. 20 er beliggende i Tranemose-området. Beskrivelsen af fugleliv i denne rapport er særdeles mangelfuld: Kommunens og amtets egne iagttagelser er suppleret af Per Ahrenst.

I Tranemoseområdet er flere vådområder ikke medtaget i beskrivelsen – og er siden slettet ved jordpåfyldning. Dette gælder for nogle områder hvor Tranemosegrøften krydser Lerchenfeldtvej. Her er tidligere set flokke af Brushaner (indtil 40 stk.) og sangsvaner (300-400 stk.) Et enkelt opfyldt område har nu igen "sat sig" og hele forsommeren 2005 kunne her ses 5-7 brushaner, tinksmed, svaleklire, strandskader og

viber – først efter lang tids „tørke“ udtørrede vådområdet medio juli.

Tranemosen afvandes af Tranemosegrøften til Saltbæk Vig – og der har været uenighed om, hvorvidt denne grøft er uddybet for meget. De seneste år er vandstanden blevet sænket. Området er næsten sammenhængende med Oddermose, der munder ud på nordsiden af Røsnæs.

Tænk hvis disse 2 vådområder kunne genoprettes ved en vandstandshævning og forbindes med en natursti. Der kunne nemt skabes sammenhæng til Vollerupskovene og Saltbæk Vig-området.

Tranemosen er et godt eksempel på et område, der kunne retableres til glæde for både lokale og for turister. Som minimum må det være en politisk opgave at sikre, at den ikke ødelægges yderligere.

Jørgen Hansen og Steen Flex

Slambassinerne ved Gørlev Sukkerfabrik

Sukkerproduktionen på Gørlev Sukkerfabrik indledtes i 1912. I forbindelse med fabrikken anlagdes de store slambassiner vest for Gørlev ned mod den stærkt regulerede Bøstrup Å og Rye Mose. De blev anvendt til bundfældning af slam fra det vand der var blevet brugt til afskylning af sukkerroerne.

Bassinerne ligger for flertallets vedkommende dybt nede omgivet af høje volde. Vej- og stisystemet mellem bassinerne er anlagt på toppen af disse volde.

Da fabrikken ophørte med produktionen i 2000 lå hele dette særprægede industri-anlæg ubenyttet tilbage. Det har siden bortset fra den mest nødtørftige vedligeholdelse været overladt til naturens frie spil – på godt og ondt!

Her færdes ikke mange mennesker så dyre- og fuglelivet har kunnet udfolde sig i og mellem de vandfyldte bassiner. Billedet foroven viser bassin nr. 5 der stadig står med en klar vandflade. Selv om vandfladen formindskes år for år og bredderne gror stadig mere til, er dette bassin og det store sydlige bassin nr. 11 de to bassiner der har det rigeste dyre- og fugleliv. Her træffes året rundt mange andefugle, bl.a. temmelig store flokke af skeænder, og forår, sommer og efterår holder klyder, lille præstekrave, svale- og mudderklire, tinksmed og mange andre vadefugle til ved bredderne.

Samtidig finder man overalt installationer fra industrianlægget som rør, pumpehuse, diverse master osv.

Men uden pleje sker der også ulykker. I relation til Slambassinerne er en af de største ulykker at bjørneklo har fået lov til at brede sig uhæmmet. Dette billede viser bassin nr. 8 i juni måned. Smukt ser det jo ud, men se hvordan bjørnekloen også breder sig på den modsatte bred ligesom overalt især i den sydlige ende af området.

Som det ses er der endnu en fin vandoverflade også i dette bassin, og her yngler bl.a. lille og gråstrubet lappedykker samt et par knopsvaner – endnu!

I begyndelsen af august var der faktisk sprøjtet bjørneklo, men kun i en bræmme på cirka 3 m fra køresporet på toppen af volden ved bassin nr. 10 og 11. Ned mod bassinerne og i hele området nord for indkørslen fra Rye Mosevej var der intet foretaget. Nogle steder står bjørnekloen i meget ufremkommeligt terræn, men selv hvor den som her bredte sig på helt flad mark, havde den fået lov at stå helt urørt.

Det andet store problem er at vandstanden synker i alle bassinerne således at de efterhånden gror til eller helt tørlægges. I juni stod der lidt vand her i bassin nr. 10, men trods den regnfulde juli måned så det således ud i august – med bjørneklo i forgrunden!

Bassinerne 1, 2, 3, 4, 6 og 7 indeholder stadig vand, men nærmer sig hastigt samme tilstand.

Sørgeligst er det dog gået i bassin nr. 9 hvor rørskoven i midten så sent som i 2003 var omgivet af klart vand. Her var der hvert år en hættemågekoloni godt i ly for områdets mange ræve, og beskyttet af de mange hættemåger ynglede 2-3 par sortstrubet lappedykker. Hættemågen er stærkt trængt og den sortstrubede lappedykker fåtallig i Danmark. I 2004 forsvandt vandet og dermed både hættemåger og lappedykkere.

I sivene omkring dette bassin har der i øvrigt også været skægmejser.

Som det fremgår af ovenstående har Slam-bassinerne ved Gørlev store muligheder som på én gang rekreativt område, kulturhistorisk minde og et stykke meget speciel natur. Det foreslås derfor at området snarest muligt bringes tilbage til den tilstand det havde ved sukkerproduktionens ophør i 2000, og åbnes for offentlig adgang. Det kræver at

1. stier og kørespor der i stor udstrækning er groet til, retableres bassinerne oprenses og vandstanden hæves
2. bjørnekloen bekæmpes effektivt
3. ny tilgroning af buske og træer (for eksempel pil der på nuværende tidspunkt breder sig på et mindre areal) forhindres
4. området plejes regelmæssigt.

Punkt 2 og 3 haster! Derimod bør der ikke foretages ændringer i selve anlægget eller yderligere beplantning.

Jens Boesen (Tekst og foto)

Sammenhæng mellem moseområderne

Den nye Kalundborg Kommune opfordres til at udføre sine naturopretninger og -beskyttelser under iagttagelse af planerne for det store Åmoseprojekt.

- At skabe en sammenhæng mellem Saltbækvig og Åmoseområdet.
- At skabe sammenhæng mellem Rørmo-seområdet øst for Kalundborg by og Åmoseområdet.
- At skabe sammenhæng mellem moseområderne i nuværende Høng kommune og Susåkomplekset
- At etablere stiforbindelserne i kommunen i sammenhæng med naturstierne i Åmosekomplekset.
- At planlægge kommunens naturturisme i sammenhæng med erhvervsplanerne i Åmosen.

Magnus Bang Hansen

Den nordlige ende af Lille Åmose-området set fra Hallebyore. (Foto: Jens Boesen)

Stier i Ny Kalundborg

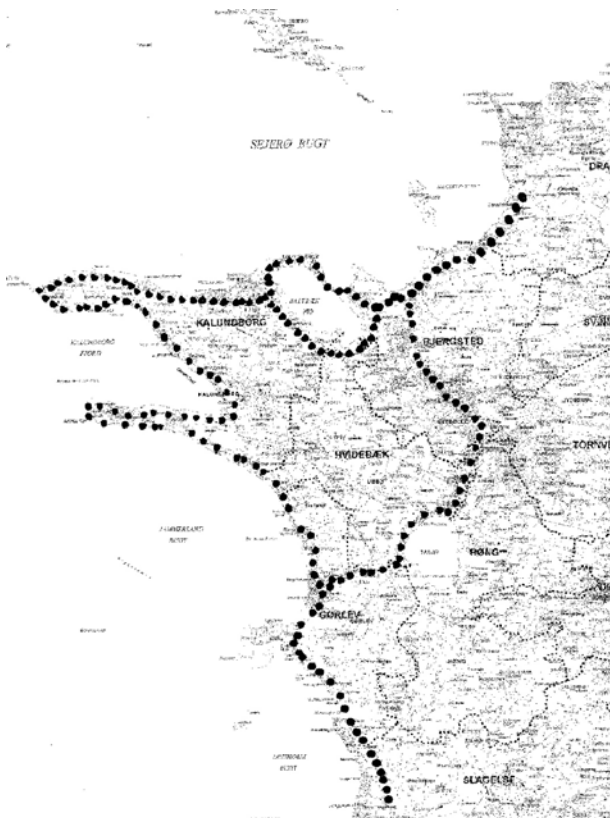
Arbejdsgruppen har valgt at fremlægge generelle betragtninger samt overvejelser om prioritering og derefter underbygge disse udspil med eksempler inden for de forskellige stityper.

Med undtagelse af Kalundborg har kommunerne relativt nye og gode stiplaner. Første vigtige opgave må blive at få udarbejdet forslag for Kalundborg og så sammenfatte, så der sikres en overordnet plan for hele Ny Kalundborg Kommune, der kan danne grundlag for detaljerede delplaner.

I forbindelse med den overordnede plan skal tidligere beslutninger revurderes. Dette skal ske på baggrund af offentlig debat og drøftelse, – og under hensyntagen til eksisterende linieføringer og bindinger eksternt (til nabokommunerne).

Efterfølgende udarbejdes forslag til lokale stiplaner i samarbejde med lokale interessenter. Disse opsamles og prioriteres i en indsatsplan.

Skitseforslag til Nortrail i Ny Kalundborg Kommune

Prioritering

1. Sammenhængende overordnet stiplan for hele Ny Kalundborg Kommune.
2. Udvalgte stier med transportmæssig betydning.
3. Udvalgte sti-forløb til det overordnede forbindelsessystem.
4. Korrekt skiltning.
5. Information på Internet

Ad. 1:

Denne skal sikres tilknytning til Odsherred, Holbæk, Sorø og Slagelse kommuners overordnede stier. Grundlaget for dette overordnede stinet er Regionplanen og andre regionale eller nationale planer. For eksempel er det afgørende at sikre sammenhæng til Nortrail-projektet og Fjernvandrevejen E6.

I vid udstrækning findes eksisterende stier, der kan danne grundlag for dette overordnede system. Opgaven bliver at sikre sammenhæng ved hensigtsmæssige forbindelser. Ofte drejer det sig om korte stræk, der skal forbindes for at fjerne "sorte huller" eller "hvide pletter" på det sammenhængende stikort.

Vedlagt ses kortskitse, der antyder opgave og nogle muligheder, men ikke kan betragtes som forslag.

Ad. 2:

Transportstier kan have til opgave at sikre mulighed for at gå eller cykle på korte genveje for at slippe for brug af bil eller offentlig transport.

Eks.: Cykelsti til NOVO

Cykelsti fra Kaldred til Kalundborg

Ad. 3:

Det overordnede stinet skal forbindes med forskellige stityper afhængigt af den anvendelse, der påtænkes. Der skal planlægges både for at dække de lokale behov og fremme besøgendes adgang udefra. Adgang til landskabelige værdier, seværdigheder eller naturoplevelse bør prioriteres højt.

Eks.: Raklev Kirkesti

Bjergsted Bakker

Ad. 4:

Kontrol af eksisterende skiltning, – samt opsætning af vejledende skiltning, herunder oversigtskort og informationstavler kan

Røsnæsstien? Langs kysten af Røsnæs findes en lang række korte stiforløb som her ved Kursuscenter Røsnæs. Men de hænger ikke sammen. (Foto: Jens Boesen)

påbegyndes umiddelbart og efterfølgende korrigeres og suppleres.

Ad. 5:

Turforslag, oversigtskort og informationsmateriale m.m. bør allerede påbegyndes samlet i en base, der gøres tilgængelig via Internet.

Relaterede problematikker

Ved planlægning og senere konkretisering skal nedenstående medtænkes og indgå i beslutningsforslag til endelig politisk godkendelse.

- Rastepladser
- Affaldsopsamling
- P-pladser
- Shelterpladser
- Adfærdsbegrænsninger
- Skiltning
- Oversigtskort
- Informationstavler

Gennemførelse

Det må være et krav til det politiske niveau at der fastlægges en prioriteret gennemførelsesplan, der årligt justeres for de kommende 2-3 år – og hvortil der er sikret to faste årlige beløb:

1. Udbygning og vedligeholdelse af det overordnede stinet.

2. Udbygning og vedligeholdelse af lokale stiforbindelser.

I øvrigt

I forbindelse med brugen af cykelstier m.v. er det et ønske at kunne tage cyklen med i busserne. Det vil give større bevægelighed.

Jette Vistrup, Ulla Højer & Jørgen Hansen

Røsnæsstien

Et gammelt projekt fortjener at nyde fremme, nemlig Røsnæsstien. En sti rundt om halvøen fra Klintedalsvej til Saltbæk langs vandet. Ikke en fornem bred sag til cykler og knallerter, men til gående. Hvis den blev kombineret med et par parkeringsmuligheder langs Røsnæsvejen og små stikveje ned til hovedstien, ville det være muligt også at nyde bare dele af hovedstien. Et par shelters mere undervejs ville komplettere det hele.

En tilsvarende legal "nøgen" sti rundt om Asnæsspidsen fra og til Kong Hans ville også være en god ide.

Pjecer med kort og turforslag til de nye skovområder på Røsnæs vil kunne bringe flere i kontakt med disse nye naturområder.

Kai Otto Jensen

Langdysse fra bondestenalderen ved Reerslev. Stensætningen hele vejen rundt langs foden er groet til i græs. Inde midt i æbletræet kan man finde amtets fine skilt. Og marken dyrkes helt ind til dyssens fod. (Foto: Jens Boesen)

Fredede fortidsminder

Hvad skal vi med dem?

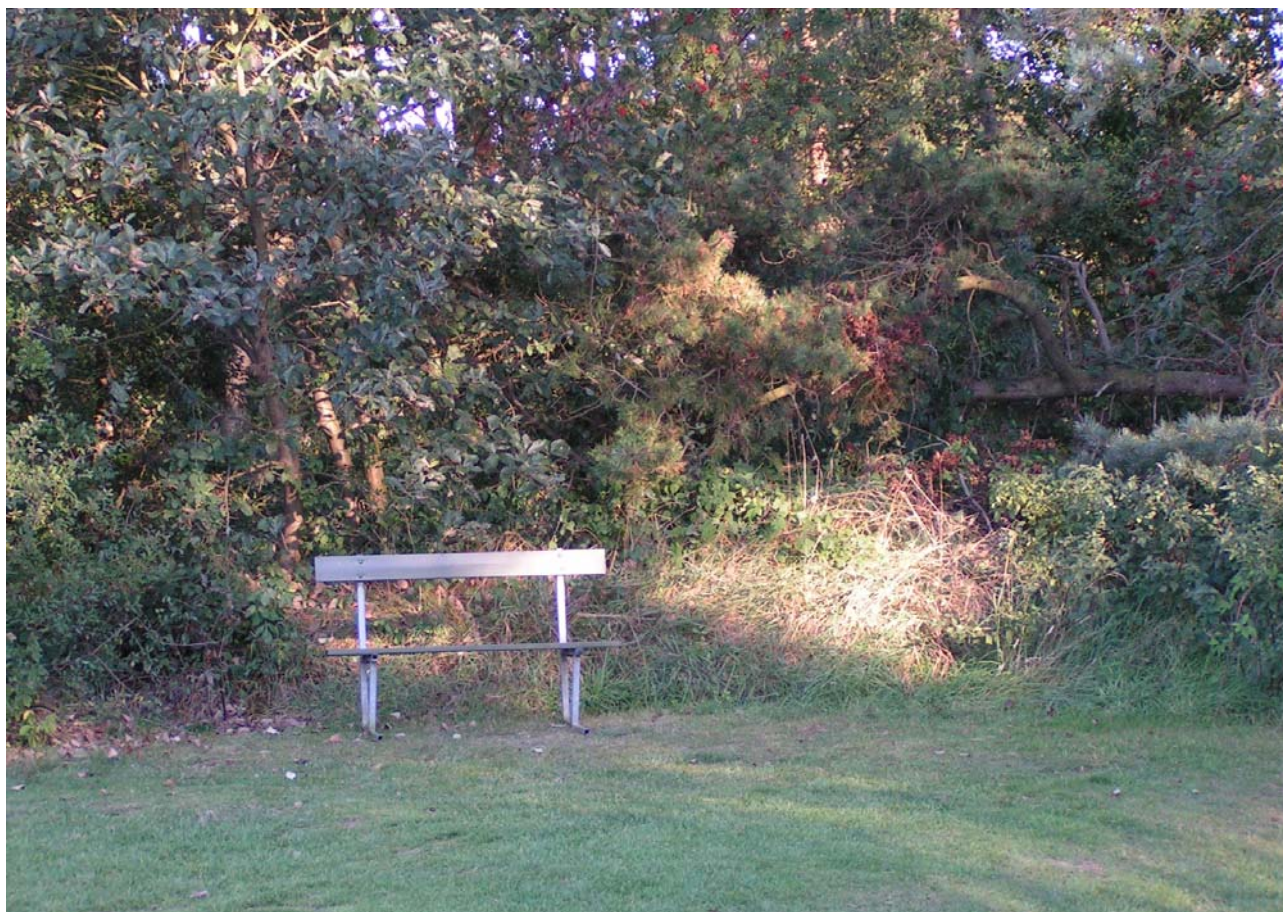
Overalt i det danske landskab ligger dysser, jættestuer, gravhøje, bauta- og runesten fra oldtiden samt borgruiner, voldsteder og andre anlæg fra historisk tid som synlige spor af vore fjerne forfædre. Med deres ofte markante placering i terrænet udgør fortidsminderne samtidig væsentlige elementer i nutidens kulturlandskab, hvor de afbryder landskabets konturer og tiltrækker sig øjets opmærksomhed.

Tager vi eksempelvis dysser og jættestuer, er der på landsplan registreret ca. 7000. Det er mange, men i virkeligheden er det en svag afglans af de oprindelige forhold. Systematiske registreringer af fortidsminderne tog deres begyndelse for et par hundrede år siden. Vi ved derfor med sikkerhed, at de, der idag er tilbage, udgør mindre end 20% af det oprindelige antal. Alle de andre blev fjernet på lovlig vis før Naturfredningsloven af 1937 §2 trådte i kraft.

Ved arkæologiske undersøgelser støder arkæologerne af og til på resterne af sådanne oldtidsminder, der er fjernet allerede før registreringerne blev påbegyndt. Ofte har sløjfninger fundet sted allerede i middelalderen, men de omfattende og utvivlsomt nødvendige jordreformer i 1800-årenes slutning har uden tvivl gjort det største indhug. Mange fortidsminder lå i vejen for markerne dyrkning. Jordfyld fra fortidsminder blev anvendt som opfyldning i lavtliggende udyrkbare områder eller påført marker som gødning. Stenene anvendtes som syld i nye bygninger og i stengærder, eller de blev slået til skærver til nye veje og jernbaner.

Vi skal tage hånd om fortidsminderne

I og med at de tilbageværende fortidsminder er fredede, har vi pligt til at tage hånd om deres fortsatte bevarelse. Mange af dem har det heldigvis forholdsvis godt, men der er mange snigende farer.

Denne bæk står på rasteplassen oven for Kalundborg Golfbane. I krattet lige bag bænken ligger et gravanlæg fra yngre bronzealder. Det er helt intakt, men det er overgroet med brombærranker. En udvidelse af det plejede areal med 20-30 m² ville frilægge gravanlægget. (Foto: Jens Boesen)

Hårdhændet dyrkning, der overskrider den 2 m brede fredningszone omkring de fredede fortidsminder, svækker på længere sigt de gamle anlæg. Ved manglende pleje og vedligeholdelse etablerer buske og træer sig, og deres rødder ødelægger støt og sikkert anlæggene i et eller andet omfang. Ganske vist kan høje bevokset med store træer være dekorative elementer i landskabet, men vælter disse træer under storm, sker der omfattende skader, når rodnettet vælter op.

Naturen har naturligvis visse fordele af de tilgroede mindesmærker. De bliver en form for vildtremiser. Til gengæld hindrer tæt opvækst ofte i stort omfang mangfoldigheden af arter. Fornuftigt plejede fortidsminder fremstår som refugier for en mangfoldighed af urter, smådyr og insekter. Det er så et valg, hvad man vil tilgodese, og det er os, der bestemmer, hvad vi vil med vore fortidsminder. Vi kan næppe være i tvivl om oldtidsmenneskenes intentioner. Gravmonumenterne har været prestigebyggerier, der skulle ses viden om, som de var, og ikke sløres af buske og træer.

Fortidsminder skal plejes og beskyttes

Amterne, der står for vedligeholdelsen af fortidsminderne har i de senere år sparet dette væk. Alt gror til, og i mange tilfælde er det umuligt at se, at der i en vild bevoksning af slåen, vilde roser og andre ufremkommelige vækster ligger et fredet fortidsminde, der kunne være seværdigt. De bør drages frem i dagens lys. Direkte offentlig adgang til alle fortidsminder kan diskuteres. Principielt er det ønskværdigt, men ofte er det ikke nødvendigt for oplevelsen af deres placering i landskabet, hvis der sikres passende udsyn til dem.

Et nyt initiativ i Vestsjælland må følges med interesse. Det drejer sig om et pilot-

Gravanlægget umiddelbart efter at det var blevet udgravet i 1930.

Gravkammer i stendiget omkring Nyrupgårds have. (Foto: Jens Boesen)

projekt med pleje af 5 gravhøje øst for Tissø. Projektet er det første af sin art i Danmark og er sat i værk som et samarbejde mellem Sjællandske Familielandbrug og Høng Landbrugsskole. Med det er stadigvæk amtet, der har ansvaret.

Da størsteparten af vore fredede fortidsminder samt et ukendt, men bevisligt stort antal bo- og gravpladser er beliggende på eller i tilknytning til landbrugsjord, burde det være en selvfølge, at vordende landmænd i forbindelse med deres uddannelse får et indgående kendskab til den rent lovgivningsmæssige side af sagen samt i særdeleshed den kulturhistoriske værdi af fund fra deres kommende agre.

Der findes næppe et eneste nutidigt landbrug, uden at der på ejendommens jorder findes klare spor af forgængere udi landbrugserhvervet, der her til lands begyndte for godt 6.000 år siden. Det giver dog et vist historisk perspektiv og er reelt baggrunden for det landbrug, der på godt og ondt praktiseres i dag og fremover.

Pleje bør foregå med omtanke

Pleje af fortidsminderne bør foregå med omtanke, og Vestsjællands amt har allerede for adskillige år siden udarbejdet fornuftige plejeplaner for en hel del af fortidsminderne. Det er derfor beskæmmende, at fortidsminderne nu i stort omfang har været overladt til sig selv i flere år. Det bør der gøres noget ved.

Vestsjællands amt har i en få år gammel folder foreslået at lade fortidsminder af-

græsse af kreaturer. Det kan i nogle tilfælde være en brugbar løsning, men bør foregå under kontrollerede former. Tunge dyr som køer og heste har en tilbøjelighed for at slide hul på græstørven, der dækker gravhøje. Derved opståede kreaturgange er udsat for erosion under regnskyl, hvad mange gravhøje bærer præg af. Mindre dyr som får og geder er mere skånsomme, men forekommer de i uhensigtsmæssig store flokke, udsætter de ligeledes fortidsminder for erosionsfare.

Gennem årene er der mange steder rundt om i landet blevet oprettet kulturformidlende institutioner i form af diverse jernalderlandsbyer, middelaldercentre etc. Gode tiltag, der ud over almen spontan oplevelse hos de besøgende også indebærer gedigen pædagogisk formidling.

Al ære og respekt for det. Men ude i landskabet ligger den ægte vare, hvis egnethed for formidling er indiskutabel. Disse autentiske kulturhistoriske minder kunne på glimrende vis indgå i markedsføringen af turisme samt indgå i undervisning på mange forskellige niveauer. Adskillige af de lettest tilgængelige fortidsminder er allerede forsynet med prisværdigt gode informationstavler udarbejdet af amterne og Skov- og Naturstyrelsen. Det burde derfor være en selvfølge, at fortidsminderne holder en tilpas vedligeholdt standard. Endnu flere fortidsminder kunne i øvrigt forsynes med relevante informationer.

Jens Nielsen

Retableret grusgrav ved Gammelrand. Her kunne godt have været stier. (Foto: Jens Boesen)

Bjergsted regionale graveområde

Vi ønsker, at de dejlige naturområder, der fremstår efter endt gravning, må være tilgængelige for alle, både lokale og turister.

Gennem graveområdet løber en grøn korridor, et EU habitatområde. Dette skal værnes, men det kan ske samtidigt med, at området holdes åbent for offentligheden.

Visionen går ud på, at man nær landsbyerne vil have intensive rekreative arealer, for eksempel hundetræningsbane, grusgrav- og istidsmuseum, stenpark, kondistier, spejderlejr, amfiteater, arboret, golfbane, ski- og kælkebakke, og at man på det øvrige areal vil have ekstensive rekreative arealer, for eksempel ride, gang- og cykelstier, shelters, kanosejlads, geologiske profiler og fiskeri.

Fakta

Den anslåede mængde råstoffer i området er 36 mio. m³. Råstofferne ankom til området med Weichelstiden, der sluttede for ca. 10.000 år siden.

Områdets geografiske udstrækning er fra Aunsøgård mod syd, Bjergsted mod øst, Bregninge og Kaldred mod nord og Løgtved i vest (Smeltevandssletten). Graveområdet dækker ca. 900 ha. Man regner med at have færdiggravet området om ca. 20 – 30 år.

Problemet

Efterhånden som områderne er blevet færdiggravet er de hidtil blevet videresolgt til private. Arealerne skal reetableres med beplantning, skrænter skal udjævnes og muldjord lægges tilbage, men de veje og stisy-

stemer der fandtes før gravningen reetableres ikke nødvendigvis og offentlighedens adgang er således forsvundet.

Bjergsted regionale graveområde er udlagt under planloven af staten med amtet som udøvende myndighed, men ejes af private grusgravere i Bjergsted kommune. DN har i mange år arbejdet for en overordnet plan i forhold til Bjergsted regionale graveområde.

Løsningen

Efter 1.1. 2007 er det kommunen der er udøvende myndighed. Hvilket betyder, at kommunen skal stå for at give grave- og udkørselstilladelser til grusgravejerne, samt føre tilsyn med grusgravene.

Kommunen kan så bedre holde trådene samlet, men hvis visionen skal blive til virkelighed må kommunen opkøbe området, helst inden det er færdiggravet.

Storkommunen bør undersøge om ikke staten kunne refundere den råstofafgift, der i øjeblikket betales, til kommunen. Det er trods alt borgerne, der har støj- og støvgenerne, og kommunen, der skal betale det ekstra slid på de små veje, de store lastbiler giver. Den afgift ville give kommunen økonomisk mulighed for at købe graveområderne efterhånden som – eller før – de blev færdiggravet.

Et natur- og kulturhistorisk område kunne på den måde bevares på offentlighedens hænder for eftertiden.

Ulrik Heimann

Eksempel på en landsby med mange bygninger fra andelstiden: brugsforening, missionshus, mejeri mm. samt gårde i byen. Føllenslev 2004

Endnu kan man se enkelte landsbyer med marker, der udstråler fra byen.

Landsbyerne – vor fælles kulturarv

Der er en større og større forståelse for, at man skal gøre noget for at bevare vort kulturmiljø og vor kulturarv for eftertiden.

Tidligere var der en tendens til kun at betragte enkeltstående bygninger eller genstande som hørende under begrebet kulturarv.

I de senere år er man blevet mere opmærksom på, at kulturarv/kulturmiljø også kan være helheder bestående af mange elementer, fx landsbyer med deres omkringliggende landskab.

Det er kendt at forfaldne landsbyer med-

fører fraflytninger, som igen medfører fallende huspriser, butiksdød, nedsatte aktiviteter og dermed endnu flere fraflytninger. Velbevarede landsbyer er derimod blevet attraktive bosteder, som tiltrækker familier, og som giver liv og aktivitet.

Industri- og boligkoncentrationerne ligger ved de store trafikkorridorer, motorvejene.

Nytænkning nødvendig

Kalundborg Kommune er beliggende i et yderområde. Da industri- og boligkoncentrationerne sker ved de store trafikkorridorer, er det nødvendigt med nytænkning for at skabe vækst i vort område. Kalundborgområdet har en smuk og enestående natur og er rig på kulturminder, men det er vigtigt, at kommunen begynder at gøre noget for at fastholde livet i vore landsbyer, udvikle dem, skabe vækst og værne om dem og deres egenart.

Hver enkelt landsby har sin egen historie og sin egen egenart. Det vil være for omfattende at beskrive her, men et eksempel er landsbyen Reersø.

Landsbyerne har mange funktionsbygninger fra andelstiden. Øvehuset i Eskebjerg er et af dem, tegnet af Andreas Bentsen, Vallekilde Højskole.

Sammen med sønnen, arkitekt Ivar Bentsen tegnede Andreas Bentsen en del funktionsbygninger i Vestsjælland. (Foto: Bent Falk)

Ivar Bentsen og Marius Pedersen tegnede mange bedre byggeskik-huse i Vestsjælland.

(Foto: Bent Falk)

Landsbyen Reersø ligger smukt i landskabet på den 500 m brede strandvold, der danner en halvø, der strækker sig ud i Storebælt og adskiller Jammerland Bugt fra Musholm Bugt. (Foto: Bent Falk)

Landsbyen Reersø

Den store landsby er usædvanlig med sine mange store og tætliggende bindingsværks-gårde i et uregelmæssigt gadeforløb, åbne pladser og smalle smøger mellem gårdene. Landsbyen fremtræder som en sjællandsk landsby fra før landboreformen, og der er da heller ikke sket den sædvanlige udflytning af gårde fra landsbyen. Det skyldes bl.a. at landsbyens gårdmænd i 1801 købte landsbyens jord under ét af Helsingegård. De senere udskiftninger af landsbyfællesskabet blev foretaget på en måde hvorved udflytning af gårdene ikke blev hensigtsmæssig.

„Reersø gamle huse og gårde” var et projekt, der blev iværksat som en registre

ring af Reersø Landsbys mange kvaliteter. Trods dette værks gode intentioner er der sket svigt fra flere sider, fx er der anvendt byggematerialer på uheldig vis til skade for miljøet. Resultatet ses tydeligt. Man kan se, at denne glidebane har fået negative og uoprettelige konsekvenser for det attraktive landsbymiljø.

Det er ualmindeligt at have så mange gamle 1700-tals-gårde samlet på ét sted. Vi vil derfor opfordre Kalundborg Kommune og borgerne på Reersø til at værne om denne kulturperle, så også kommende generationer kan opleve fortidens spor i landsbyen Reersø.

Bent Falk

Det visuelt smukke, krumme gadeløb i Reersø Landsby. På billedet til venstre set fra P-pladsen mod kroen. Dette er træk der fortæller sin kulturhistorie. Helheden er der stadigvæk set fra denne synsvinkel.

I baggrunden ses et tag med blåglaserede tegl. Bygningen til højre har vinduer fra en nyere tidsperiode, og lygtepælenes virker også malplaceret.

Billedet til højre viser nabobygningen, smedjen. Den er en smuk, enkelt og vel proportioneret funktionsbygning. (Fotos: Bent Falk)

Reersø

Reersø er en halvø beliggende midtvejs mellem Kalundborg og Korsør. Det var krumodderne der i 1600-tallet skabte landforbindelse til Sjælland ved Hals. Indtil da var Reersø en ø, som navnet siger. Ved vintertide efter en kraftig vestenstorm, kan det, når det atter er blevet vindstille, ske, at Reersø for et døgn tid atter bliver til en ø. Det sker, når de vandmasser, der er blevet presset ind i Østersøen atter skal tilbage, hvor de kom fra.

Reersøs kysttyper er nøje forbundet med halvøens struktur. Kernen i halvøen er to større og et antal mindre morænebakker, hvoraf de største ligger mod vest og syd. I Stenalderhavet var de øer og udsat for bølgenes nedbrydende kraft. Bølgerne har aflejret nedbrydningsmaterialet i stranfordde, som forbinder de enkelte små morænebakker. Landhævningen har tørlagt området mellem de tidligere øer og dannet det marine forland midt på Reersø og mod øst.

Nordkysten har fin sandstrand opbygget af et system af stranfordde, som er rester af krumodder, der med tiden er opbygget af materiale fra den høje klint ude mod vest.

Kører man til Reersø i bil, ligger der fredede områder på begge sider. Mod nord når det helt til sommerhusene ved Bjerge Sydstrand og omfatter Halleby Ås udløb. Åen afvander Tissø og har et ureguleret udløb kaldet Flasken omkring et fuglereservat, hvortil adgangen er begrænset. Der er dog en lille P-plads og opført et fugletårn. Ved lavvande er vandstanden i Flasken kun ca. 20 cm.

På venstre hånd ligger strandenge og overdrev ned til Vejlen, et meget lavvandet område. Fredningen fortsætter på øen i en smal bræmme næsten helt til havnen. Knopsvaner, gråænder, havterner, hvid vipstjert og sanglærker præger fuglelivet i fredningen.

Den tæt sammenbyggede Reersø By ligger på de lave morænebakker mod øst og breder sig ned mod Reersø Havn.

Området ved Reersø Radio

Reersøs indre ligger hen som agerland og eng. Den hævede havbund ligger hen som lave enge. Radiostationens master dominerer den vestlige og sydvestlige del. Her er bilkørsel ikke tilladt, men færdsel til fods eller på cykel kan foregå langs de afmærkede stier. Ca. 40 rådyr holder til i området, hvor der også er harer og ræve. Mange digesvaler yngler i deres reder gravet ind i Skansen.

Reersø Radio er Lyngby Radios modtagerstation, dvs. antenner, og modtagere er anbragt i en stor, lav bygning og bliver fjernstyret af radiotelegrafister i Lyngby. Historisk set har radiostationen forhindret anlæggelse af en stor golfbane på Reersø. Planer om at føre et stærkstrømskabel fra Fyn i land på Reersø blev også stoppet af radiostationen.

I 2007 forventes Lyngby Radio at lukke, og dermed lukker også Reersø Radio. De mange antennemaster vil blive fjernet – og hvad så? Skrækscenariet er fri biltrafik på radiostationens område, og 50 biler holdende på Skansen i områdets sydvestlige hjørne. Et sted der er meget besøgt af sportsfiskere.

De 400 fastboende på Reersø ønsker dette pragtfulde naturområde bevaret fri for biltrafik. Derfor har undertegnede på vegne af Danmarks Naturfredningsforenings lokal-komite i Gørlev kontaktet Aage V. Jensens Fonde. Fonden har fået tilsendt 24 stk. farvefotografier samt kort over området. Fonden har besvaret vores henvendelse positivt og ønsker, at vi holder dem underrettet, når området udbydes til salg.

Vi ønsker området bevaret, som det er i dag. Fri adgang for folk til fods eller på cykel. Ingen biltrafik i området. Derfor ønskes bomme og store sten, der hindrer bilkørsel, bevaret. Vi ønsker, at bønderne fortsat kan dyrke markerne, så at Fonden vil udleje arealet til landbrug, som det sker i dag. Vi ser meget gerne radiostationens bygning nedrevet og fjernet.

Ib Olsen

På Røsnæs' sydvendte skrænter ned mod Kalundborg Fjord er klimaet næsten som i Sydeuropa. Det giver mulighed for et plante- og insektliv med arter der ikke findes andre steder i Danmark. Men skrænterne må ikke gro til i slåenkrat. Og ved afgræsning af køer eller får forsvinder også blomsterne som er livsgrundlaget for dyrelivet. (Foto: Jens Boesen)

Flere forslag om pleje af naturen

Havskrænterne på Røsnæs

Havskrænterne langs Røsnæs sydkyst med overdrevvegetation vurderes samlet som en dagsommerfuglelokalitet (og insektlokalitet) af international betydning. Overdrevene på Røsnæs rummer adskillige sjældne og truede insekter bl.a. dagsommerfuglen Fransk bredpande (*P. armoricanus*), der her har den største forekomst i Nordeuropa. I Skandinavien findes den Franske bredpande kun på Røsnæs og et enkelt sted i Sverige.

En pleje af de kystnære overdrev på Røsnæs er flere steder hårdt tiltrængt, idet flere lokaliteter er ved at gro til af træer og buske. Den eksisterende græsningspleje bør tages op til revision, da den flere steder er for hård og uden kontinuitet.

(Citat fra *Vigtige dagsommerfuglelokaliteter i Vestsjællands Amt. Foreløbig rapport udarbejdet af Peter Rostgaard Christensen februar 1998 for Natur & Miljø, Vestsjællands Amt*)

Fransk bredpande lever i Danmark kun på havskrænterne på Røsnæs. Den lever på de to arter af soløje som også er sjældne i Danmark, men findes ret udbredt her. (Foto: Lars Andersen)

Naturlejrpladser

Naturlejrpladser ønskes oprettet langs vore kyster.

Landsforeningen Havkajakroerne tæller nu mere end 1000 medlemmer fra en beskeden start for 8 år siden. Det er blevet meget populært at ro i kajak langs vore kyster, så der er et stort behov for egnede overnat-

ningsmuligheder. Målet er en naturlejrplads for hver 25 km langs kommunens kyster.

En naturlejrplads er et lille område, hvor det er tilladt at overnatte i telt. I reglen er naturlejrpladsen begrænset til 3 eller 5 teltpladser. Adgang til drikkevand er et stort ønske. Vi ønsker derimod ikke shelters bygget langs vore kyster. Et muldlokum ville være lidt ekstra luksus, men er ikke påkrævet.

En naturlejrplads ved kysten skal ligge meget tæt ved vandet, og adgangen må ikke begrænses af store sten i vandet eller på land. Et lille skilt angiver, at det er en naturlejrplads. Det er praktisk at oplyse på skiltet om pladsen er beregnet til 3 eller 5 telte.

Naturlejrpladser i vore skove er også velkomne. Her måtte der gerne være 2 shelters, da det kan være besværligt for cyklister og vandrende at medbringe et lille telt.

Som det fremgår, er der ikke store omkostninger ved at etablere en naturlejrplads. Det der kræves er mest af alt lidt god vilje.

Jeg står gerne til rådighed med flere oplysninger. Jeg ville også meget gerne tages med på råd, når kommunen forhåbentlig snart går i gang med at oprette nogle naturlejrpladser langs kysten.

Ib Olsen

Rynket Rose (rosa rugosa / hybenrose) på Gisseløre

Rynket Rose er som bekendt en trussel imod den oprindelige flora og fauna ved strande, på strandoverdrev mv. Det er vigtigt at fjerne Rynket Rose så hurtigt som muligt og inden planten for alvor får fat.

På Gisseløre har Rynket Rose etableret sig, og det er mit indtryk, at den i disse år spreder sig ret voldsomt. Floraen - og dermed også faunaen - på Gisseløre er meget fin med adskillige sjældne og rødlistede arter. Derfor er det vigtigt at kommunen sætter kræfter ind på at fjerne bevoksningerne med Rynket Rose herfra, mens det endnu er overkommeligt. Problemet accelererer hvis der ikke gøres noget.

Desuden bør bevoksningerne langs Kystvejen, Esbern Snaresvej mv. over en årrække fjernes og erstattes af andre bevoks-

ninger. Det er uheldigt, at denne invasive art yderligere spredes til kommunens skrænter, strandoverdrev og strande, som rummer så meget god natur.

Hans Guldager Christiansen

Fugleskjul ved Saltbækvig 2005

Det er et mangeårigt ønske at lade opføre et fugleskjul på dæmningen mellem Saltbækvig og Alleshavebugten.

De stærke sider ved forslaget:

1. Man får en observationspost til den fornemste sommerrasteplads for klyder i Østdanmark i Alleshavebugten, med et ukendt, men antageligt fint influks af andre rastende skandinaviske vade-fugle.
2. Man får afledt et stadigt pres fra offentligheden til færdsel på andre områder i Saltbækvig, der enten ikke er ornitologisk interessante eller er botanisk meget sårbare områder.

Magnus Bang Hansen

Naturskoler

Den nye Kalundborg Kommune bør etablere 2 naturskoler.

1. Røsnæs Naturskole skal udvides med Røsnæs Fyr og skal udvide sine aktiviteter til at omfatte besøgs- og udstillingsvirksomhed, understøtning af naturundervisning for børnehaver, folkeskoler, efterskoler og gymnasium/HF-undervisning. Denne allerede eksisterende naturskole er en "hav og overdrevsskole". Naturskolen skal indgå i udbygningen af turismen i kommunen, herunder tilrettelæggelse af uddannelse af lokale naturguider.
2. Naturskole nr. 2 skal placeres ved Madesø-Buerup eller omkring Skaridsøskovene. Herved vil den nye naturskole blive en "skov-, landbrugs- og ferskvandsskole".

Skolerne vil tilbyde forskellige naturoplevelser og herved undgå indbyrdes konkurrence.

Magnus Bang Hansen
– revideret ved fælles møde

Hybenroserne breder sig uhæmmet som her på Vrøj, hvis de ikke bekæmpes. (Foto: Steen Flex)

Artsforurening i naturen

I landets natur findes mange arter, der ikke er naturligt hjemhørende. De fleste lever et stille liv, men enkelte har en adfærd, der virker skadende på helheden.

Blandt planter er det typisk evne og mulighed for at danne store monokulturer i fred for naturlige fjender, at fortrænge andre arter på de steder de har etableret sig, der er problemet. Hos dyrene er det især deres adfærd og fødevalg.

I Vestsjælland har vi 3 arter der volder problemer: Bjørneklo, hybenrose og mink.

Bjørneklo breder sig langs vandløb og skaber „skove“, der fortrænger alle andre arter. En bekæmpelsesstrategi skal være mindst 7-årig på grund af spirende frø. Den kan bekæmpes manuelt og med afgræsning. Loven giver i dag kommunen ret til at foretage bekæmpelse på private arealer.

Hybenrose (*Rosa rugosa*) danner store kolonier langs de fleste kyster. Virkningen er som bjørneklo. Store områder hvor alle andre planter fortrænges. Bekæmpelsen er besværliggjort af at plantens rodstængler er endog meget spirevillige. Midlerne er nedskæring, derefter jordfræsning og/eller afgræsning hvor det er muligt. Det første skridt må dog være et planteforbud på kommunalt ejede arealer. Så sent som foråret 2005 plantede Kalundborg Kommune 2000 hybenroser ved udstykningen på Hestehøje!

Mink er et nordamerikansk rovdyr der findes overalt i landet undsluppet fra mink-

farme. Dyreværnsaktivisters „befrielsesaktioner“ har ikke mindsket problemet. Den jager lige godt til lands og til vands og kan udrydde alle æg, ællinger og gæslinger i en sø. Man ser den ikke, men registrerer blot, at svanerne ikke får unger – år efter år. Jagt kan reducere bestanden, men ikke udrydde den. Klapfælder der giver mulighed for genudsætning af fangne ildere, mårer og huskatte, virker mere lovende. De er dog meget arbejdstunge, da de i sagens natur skal tilses hver dag.

Naturgenopretning som beskæftigelsesprojekt.

For alle 3 arter er et stort tidsforbrug nødvendigt, hvis en bekæmpelse skal nytte. Det ville være ønskeligt, om kommunen samtænkte problemet med et andet. Nemlig de bistandsklienter der i dag er i diverse aktiveringer, og de beskyttede værksteder for handicappede medborgere som skal overføres fra amtsligt til kommunalt regi. Kommunen kan skabe beskæftigelsesprojekter hvor indsatsen koncentrerer sig om flora- og faunaforurening samt rensning og genopretning af naturen. Medarbejderne vil få en masse frisk luft og gøre et både meningsfyldt og nyttigt arbejde. Arbejdet kan tilrettelægges på mange niveauer og tilpasses den enkeltes behov og evner. Kommunen vil få udført en masse timetungt arbejde, som det ellers ville være svært at finde bevillinger til.

Mikael Hansen

Oprensset vandløb. (Foto: Mikael Hansen)

2 mio. kr. årligt for oprensning af vandløb

Oprindelig var 1/3 af landet dækket af vand. Søer, moser, åer, rørskove og våde enge. Det var dengang storken var vores nationalfugl. Sådan er det som bekendt ikke mere. Dræning og udretning af vandløb har udtørret landskabet så vi i dag kun har 5% af landet som ovennævnte naturtyper. Og ingen storke.

Udviklingen er sket i et århundrede hvor landbrugseksporten var væsentlig for os alle. Vi havde nok ikke råd til at lade være. I dag sidder vi så tilbage med en masse utilsigtede eftervirkninger – ud over storkemanglen.

De snoede vandløb og mange moser gjorde hele landskabet til et "decentralt rodzoneanlæg". Der var ikke nogen udvaskning af kvælstof til vore fjorde og bælter. Når regnen faldt optog den, som i dag, frit kvælstof

og tog det med på sin vej mod havet. Men turen tog måneder. Ophold i moser og grøderige bække fangede næsten alt næringsstof. Det endte som plantestof på landjorden. Meget som enghør, tagrør og tørvebrændsel.

Udvaskning af kvælstof skal mindskes

I dag gøres turen på en uge. Mest i lukkede rør og dybe grøfter, hvor intet kvælstof kan optages. Først ved udløbet til havet får kvælstoffet sollys og kan optages i planter. Det bliver så til encellede grønalger. I massevis. og når de dør og forrådnar får vi bundvendinger og iltsvind i havet.

Landbruget har ofret milliarder, men kan ikke løse problemet meget bedre end de har gjort. og det er, ifølge fiskene i havet, ikke godt nok! Kvælstoffet skal være frit tilgængeligt på marken for at afgrøderne kan opta-

Naturligt vandløb. Ved samling af områdets brakjorder omkring vandløbene kunne der skabes fine våde engarealer og forhindres udvaskning af kvælstof. (Foto: Mikael Hansen)

ge det. Og når det så regner i vækstsæsonen, kan udvaskning ikke undgås.

Kommunen får ansvaret for bortledningen af vand i ca. 200 km vandløb. Fra Halleby Å til små grøfter. I vandløbsregulativer beskrives konkret hvilken bredde, dybde og tilvoksningsgrad hvert vandløb skal have på ethvert sted. Og med rendegravere og åmænd sørger kommunen for at vandløbet holder sig inden for lovens rammer. Pris omkring 2.000.000 kr om året. Loven foreskriver, at (landbrugets) vandaflledning og naturhensyn skal vægtes ligeligt. På de årlige vandsyn kan landbo- og naturinteresser så diskutere sig gennem grøfterne, meter for meter, med kommunen som opmand. En evig diskussion om der er gravet for meget eller for lidt.

Besparelse ved omlægning af brakjord

Ved en undersøgelse i den nuværende Kalundborg Kommune er påvist at hvis man stopper totalt med vedligeholdelsen af vandløbene, vil kun 5% af landbrugsjorden blive oversvømmet i en sådan grad at dyrkning umuliggøres. 5% er det halve af EU brakjorden. Tallet vil svinge fra område til område. Det er meget afhængigt af den lo-

kale kuperethed. I undersøgelsen er vandoplandet til Vester Landkanal ved Saltbæk-vig holdt udenfor.

Hvis der er politisk vilje, og hvis landbruget vil være med på et gratis miljøtiltag, er det muligt at ekstensivere vore vandløb. Det kræver en dispensation fra fødevareministeriet til at samle områdets brakjorder hos de bønder der ligger ved vandløbene, og lade dem "låne" højereliggende jord i stedet. Hvis kommunens politikere, landbo- og naturfor- eninger kan stå sammen om en dispensationsansøgning, så får den vægt.

Det kan sikkert ikke lade sig gøre alle steder, men hvis det bare kan lade sig gøre ved halvdelen af vores vandløb er der vundet 100 km naturkorridor og 1 mio. kr. om året. Den nødvendige jord ligger allerede brak og venter.

Vandløbsregulativerne er tidsbegrænsede. De nugældende skal revideres i 2007-08. Hvis ovennævnte tanker skal virkeliggøres i forbindelse hermed, er der megen detalje-projektering at få på plads. Snart er et passende tidspunkt at starte.

Mikael Hansen

Tranevejle ved Vesterlyng med Nekselø i baggrunden. Kommunen rummer fine, uforstyrrede natur-områder, foruden Vesterlyng for eksempel Bjergsted Bakker og morænebakkerne øst for Tissø, Vejen ved Reersø og spidserne af Røsnæs og Asnæs (Foto: Jens Boesen)

En fremmed fugl i den danske natur

Danmark er et dejligt land, og den nye stor-kommune er fuld af vidunderlig natur. Det er mit håb, at fremtidens politikere vil værdsætte den natur og ikke lade sig friste til at sælge ud af vores fælles arv.

Jeg er amerikansk, men jeg har boet i Danmark i de sidste 44 år. Da jeg kom hertil, var jeg chokeret over statens indblanding i, hvorledes man kunne forvalte ens ejendom, men jeg har sandelig skiftet mening. I alle disse år har jeg set, hvor meget skønhed der er gået tabt i mit gamle hjemland, Californien, og jeg er kommet til den konklusion, at det er ganske nødvendigt med strenge love, som kan forhindre, at vi kan miste en smuk udsigt eller værdifuld landbrugsjord for en profit her og nu.

Danskerne har været kloge. De har vogtet over deres uberørte kyster og det åbne land. Et skovbryn tegner sig skarpt bag bølgende marker, og man nyder synet af fritstående gravhøje og fredede bygninger. Amerikanere som kommer hertil, er henrykte over, hvad de ser, og de sukker efter svundne tider i deres hjemstater. Men jeg har set en tendens til, at det som man har gjort galt i Amerika kommer til Danmark, bare ti eller tyve år senere.

Der er penge i vækst. Biler gør det muligt for en større del af befolkning at flytte ud på

landet, og store maskiner kan hurtigt rydde et stykke natur. „Urban sprawl” er ved at være et dansk begreb, og offentlig transport følger ikke med. Vi måler vores velstand med indkøb og snart ser man det åbne land skæmmet med store grimme indkøbscentre. Naturens skønhed lokker, og folk får lyst til at bygge huse tæt på skovbrynet og andre til at plastle stranden til med sommerhuse.

Alt forandrer sig. Vi kan ikke stå stille. Morten Korchs Danmark er væk for evigt. Men jeg håber inderligt, at de kommunale politikere vil besinde sig, før de begynder på ambitiøse projekter der, hvor naturen har skabt noget smukkere end det, vi mennesker er i stand til at skabe. Lad kreative folk boltre sig der, hvor der ligger en gammel fabrik eller losseplads, og lad os værne om de steder, hvor planter og dyr spreder glæde. Der er rigeligt arbejde med at rette op på fortidens synder med giftstoffer og med at reetablere de naturhabitater, der er gået tabt i vores fortid, uden at vi haster videre med nye bygninger.

Danskerne er dygtige folk. Hvordan I klarer de store problemer med at tilpasse moderne levevilkår ind i en miljøvenlig verden, kan være et godt eksempel for mange andre lande.

Judith Falck Madsen

Bidragydere

Skribenter

Jens Boesen, Hjorthøj 15, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 10 30, jens@boesen.org – Medlem af DOF

Bent Falk, Solbjergvej 11, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 51 56 77, bf@c.dk – formand for Bygningskultur Kalundborg, By & Land

Hans Guldager Christiansen, Skeltoften 30, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 51 03 52, hclc@get2net.dk – Medlem af DN

Steen Flex, Nøkkentved 21, Knabstrup, 4440 Mørkøv, Tlf.: 59 27 40 69, steenflex@privat.dk – Medlem af DOF

Jørgen Hansen, Kystbakken 14, 4400 Kalundborg, Tlf.: 59 56 20 27, jh.4400@hansen.mail.dk – Medlem af DN og DOF

Magnus Bang Hansen, Møllebakken 16, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 56 57 11, magnusbang@hansen.tdcadsl.dk – Formand for DOF Vestsjælland

Mikael Hansen, Nyrupvej 120, Raklev, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 89 11, Fax. 59 50 17 21, mikael@ellemosegaard.dk – Formand for DN's Lokalkomite i Kalundborg

Ulrik Heimann, Bjergsted Byvej 10, Bjergsted, 4450 Jyderup, Tlf. 23 72 27 14, ulrikheimann@mail.dk – medlem af DN

Ulla Højer, Lerbjergvej 47, 4470 Svebølle, Tlf. 29 91 55 84, peterogulla@adr.dk

Kai Otto Jensen, Strandbakken 89, 4400 Kalundborg, 59 51 23 39

Mikkel Jungersen, Myrehøjgård, Alleshavevej 17, 4593 Eskebjerg, mjungersen@mail.dk – medlem af DOF

Kalundborgegnens Jagtforening v/ Poul Mortensen (formand), Sønderstrandsvej 28, 4400 Kalundborg

Judith Falck Madsen, Galtebjergvej 14, 4593 Eskebjerg, Tlf. 59 29 11 18, judithfinn@get2net.dk – medlem af DN

Jens Nielsen, Tranemosevej 111, 4400 Kalundborg, Tlf. 40 42 43 26, jensnielsen@kalmus.dk – medlem af DN

Ib Olsen, Møllevej 21, Reersø, 4281 Gørlev, Tlf. 58 85 97 16 – Formand for DN's Lokalkomite i Gørlev, repræsentant for havkajakroerne i miløsager langs kyster og vandløb i Vestsjælland

Jette Vistrup, Fr. Andersensvej 8B, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 25 10 13, vistrup@ka-net.dk – Medlem af DN, formand for Dansk Vandrelaug, Vestsjælland

Fotografer

Lars Andersen, c/o Annelie B. Nielsen, Prinsessegade 9, 3.th. 1422 København K, tlf: 21 44 26 69 el. 32 54 01 04, clossiana_improba@hotmail.com

Jens Boesen, Hjorthøj 15, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 10 30, jens@boesen.org

Bent Falk, Solbjergvej 11, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 51 56 77, bf@c.dk

Steen Flex, Nøkkentved 21, Knabstrup, 4440 Mørkøv, Tlf: 59 27 40 69, steenflex@privat.dk

Mikael Hansen, Nyrupvej 120, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 89 11, Fax. 59 50 17 21, mikael@ellemosegaard.dk

Søren Harding, Lårupvej 20, 4295 Stenlille, Tlf. 39 29 67 57, shi@email.dk

Mikkel Jungersen, Myrehøjgård, Alleshavevej 17, 4593 Eskebjerg, mjungersen@mail.dk

Ole Agerbæk Sørensen, Trøjeløkkevej 20, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 81 85

Redigering og tilrettelæggelse

Jens Boesen, Hjorthøj 15, 4400 Kalundborg, Tlf. 59 50 10 30, jens@boesen.org

Tryk

Formula A/S, Måløvbakken, Måløv Værkstedby 1, Postboks 111, 2760 Måløv, Tlf. 44 66 11 22, www.formula.dk

Bagsidefoto

Parti af Røsnæs ved Ulstrup med bakkcsoløje, blodrød storkenæb og nikkende kobjælde. (Foto: Ole Agerbæk Sørensen)

Efter sammenlægningen i 2007 vil den nye Kalundborg Kommune omfatte blandt andet Sejerø og Nekselø, Vesterlyng, Bjergsted Bakker, Øvre Halleby Å med møllerne, Åmosen og Tissø, Røsnæs, Asnæs og Reersø. De er imidlertid blot højdepunkter i en helt enestående natur som vil være et uvurderligt aktiv for den nye kommune både til glæde for kommunens egne indbyggere og som attraktion for turister og tilflyttere.

I dette hæfte peger Lokalfdelingerne af Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Kalundborgegnens Jagtforening og By & Land på en række områder i kommunen og stiller forslag til hvordan deres store landskabelige værdier kan beskyttes, udvikles og gøres tilgængelige.

Hæftet er således tænkt til inspiration for kommunens politikere, men kan forhåbentlig samtidig fungere som en guide til noget af kommunens mindre kendte natur.

Samtidig med udsendelsen af hæftet åbnes www.kalundborgnatur.dk som portal for de grønne organisationer og forum for debat om naturen i den nye Kalundborg Kommune. Herfra vil hæftet også kunne hentes i pdf-format.